



**Аліна Максютя,**  
аспірантка кафедри кримінально-правових  
дисциплін та судочинства  
Навчально-наукового інституту права  
Сумського державного університету  
**ORCID: 0000-0002-6407-8603**

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-48-7>

УДК 342.9

## ***Зміст адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України***

У загальному розумінні адміністративно-правове регулювання займає важливе місце у системі адміністративного права. Зазначене пояснюється тим, що надійна охорона та ефективний захист прав учасників адміністративно-правових відносин вбачається неможливим без встановлення необхідних правил і норм, покликаних створювати кордони дозволеної поведінки інших сторін таких правовідносин, порушення яких може стати підставою для настання у майбутньому юридичної відповідальності. При цьому це стосується не тільки охорони та захисту адміністративно-правових відносин, але й має важливе значення для встановлення, законодавчого закріплення основ здійснення діяльності багатьох органів державної влади. Не є виключенням й діяльність достатнього «молодого» правоохоронного органу нашої країни – Бюро економічної безпеки України. Вкрай важливим є закріплення правових засад його діяльності, що дозволяє втілювати у життя покладені на нього

завдання та виконувати ним певні функції. Однак тільки за наявності належного адміністративно-правового регулювання сьогоденна та подальша діяльність Бюро економічної безпеки України може характеризуватися як законна та ефективна.

У загальній теорії права визначення сутності поняття «правове регулювання», а також встановлення його засобів і способів (прийомів) було та залишається об'єктом досліджень багатьох науковців і вчених, серед яких Л. В. Авраменко, Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, К. Г. Волинка, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, О. А. Котенко, С. Л. Лисенков, О. В. Петришин, М. В. Цвік та ін. Так само і в теорії адміністративного права розкриттю змісту поняття «адміністративно-правове регулювання», його особливостей, засобів, способів тощо присвячено велику кількість наукових доробків, авторами яких є, зокрема, наступні науковці та вчені-адміністра-

тивісти: В. В. Галуцько, І. В. Гиренко, О. Ю. Дрозд, О. М. Єщук, З. Р. Кісіль, Р.-В. В. Кісіль, М. В. Ковалів, С. О. Короєд, В. І. Курило, О. І. Остапенко, Д. М. Павлов, І. М. Риженко, Р. Д. Саунін, В. В. Серєда, І. М. Ямкова та ін. Водночас, що стосується адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України як одного з учасників адміністративно-правових відносин, а саме з'ясування сутності цього терміну, засобів та способів його реалізації, то окресленим питанням достатньої уваги до сьогодні не приділялося.

Метою даної статті є розкриття змісту адміністративно-правового регулювання Бюро економічної безпеки України, а саме формулювання його визначення та встановлення основних засобів і способів реалізації.

Досягнення мети наукового пізнання в рамках обраної тематики дослідження вважається ефективним шляхом першочергового вивчення наукових позицій та підходів до визначення та розкриття сутності понять «правове регулювання» і «адміністративно-правове регулювання».

Так, досліджуючи сутність поняття «*правове регулювання*», важливо вказати, що підходи науковців та вчених до розкриття його змісту характеризуються багатоманітністю. Відтак, зазначимо деякі з них. До прикладу, авторський колектив підручника «Загальна теорія держави і права» 2009 року за редакцією М. В. Цвіка та О. В. Петришина характеризують правове регулювання як здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення певної сукупності соціальних інтересів, які вимагають правового гарантування. При цьому вони зауважують, що правове регулювання здійснюється через складну взаємодію багатьох правових явищ: правотворчості, правових норм та актів їх застосування, правовідносин,

правосвідомості, правової культури та ін. [1, с. 207–208]. На думку авторів навчального посібника «Загальна теорія держави і права» 1999 року за редакцією В. В. Копейчикова під правовим регулюванням необхідно розуміти дію права на суспільні відносини за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [2, с. 217]. У навчальному посібнику «Теорія держави та права» 2017 року за загальною редакцією С. Д. Гусарева та О. Д. Тихомирова поняття «правове регулювання» трактується як цілеспрямований результативний вплив права на конкретні суспільні відносини з метою їх впорядкування та вдосконалення за допомогою виключно правових засобів [3, с. 256]. Досить схожим до останнього є також визначення правового регулювання, надане К. Г. Волинка, під яким розуміється цілеспрямований вплив права на суспільні відносини і поведінку осіб з метою їх впорядкування за допомогою системи спеціальних юридичних засобів [4, с. 103]. М. І. Козюбра зміст правового регулювання розкриває як впорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою спеціальних юридичних засобів і способів [5, с. 95]. А. М. Куліш пропонує під правовим регулюванням розуміти здійснюваний в інтересах суспільства за допомогою норм права вплив на поведінку учасників суспільних відносин з метою становлення й упорядкування останніх» [6, с. 62]. О. А. Котенко визначає правове регулювання як регламентацію суспільних відносин засобами загальнообов'язкових правил поведінки і заснованих на них приписів індивідуального значення, що забезпечується в необхідних випадках державним примусом. Науковець акцентує, що правове регулювання являє собою особливу регламентацію суспільних відносин, що складається з системи різноманітних юридичних засобів, серед яких виділяє наступні:

норми права, юридичні факти, правові відносини, встановлення правоздатності, дієздатності громадян і правового статусу громадян, визначення компетенції органів держави, правового положення громадських організацій, юридичних осіб тощо [7, с. 199].

Як бачимо із наведених визначень правового регулювання можна дійти висновку, що воно характеризується цілеспрямованістю (спрямоване на реалізацію, захист та охорону прав, свобод та законних інтересів суб'єктів правовідносин), організаційністю (за його допомогою суспільні відносини набувають певної правової форми), конкретизацією (пов'язане з конкретними правовими відносинами), системністю (паралельно з визначенням прав передбачає наявність певних обов'язків, недотримання яких має наслідком притягнення до юридичної відповідальності), результативністю (ефективністю реалізації правових приписів та мінімізацією випадків відхилення від встановленого правового порядку) тощо.

У свою чергу, для розкриття сутності поняття «адміністративно-правове регулювання» важливо звернутися до наукової літератури із теорії адміністративного права. Зокрема, колективом авторів навчального посібника «Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право» за редакцією В. В. Галунько надається визначення адміністративно-правового регулювання як здійснюваний усією системою адміністративно-правових засобів вплив суб'єктів публічної адміністрації на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [8, с. 211]. Досить близькими та схожими до наведеної наукової позиції є визначення адміністративно-правового регулювання, що наводяться, зокрема, у конспекті лекцій «Адміністративне право: Загальна частина» 2007 року (автор Д. М. Павлов), навчальних посібниках

«Адміністративне право» 2014 року (автори В. В. Серета, З. Р. Кісіль, Р.-В. В. Кісіль), «Адміністративне право України (загальна частина)» 2021 року (автори О. І. Остапенко, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, Л. С. Гулак, Г. Ю. Лук'янова, О. В. Ніканорова, М. С. Цьвок) тощо. Під адміністративно-правовим регулюванням розуміють сукупність правових засобів і способів (прийомів), які застосовуються органами виконавчої влади держави в процесі правозастосовної діяльності для забезпечення регулюючого впливу норм адміністративного права на управлінські суспільні відносини [9, с. 11–12; 10, с. 14; 11, с. 41]. Таким чином доходимо висновку, що поняття «правове регулювання» та «адміністративно-правове регулювання» співвідносяться відповідно як ціле і частина. Термін «правове регулювання» є більш широким за змістовним наповненням та передбачає вплив держави за допомогою сукупності правових засобів, способів (або прийомів) на різноманітні суспільні відносини. Водночас, адміністративно-правове регулювання є також впливом з боку держави, що передбачає застосування сукупності правових засобів, способів (або прийомів), але на конкретні відносини – адміністративно-правові, що виникають між їх учасниками.

Виходячи з основ теорії права засобами правового регулювання є правові інститути, за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей, основною з яких є упорядкування суспільних відносин. Основними з них є виступають норми права, правозастосовчі акти, договори, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки тощо [4, с. 103; 5, с. 95].

Із врахуванням того, що адміністративно-правове регулювання є різновидом правового регулювання цілком логічно, що для його реалізації

також притаманно використання вище перелічених засобів. Таким чином, центральним засобом адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правові норми. Діяльність Бюро економічної безпеки України провадиться у рамках чинного українського законодавства, зокрема, головним чином врегульована нормами Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021 року № 1150-IX (далі – Закон № 1150-IX). Саме у його нормах визначено, що Бюро економічної безпеки України є центральним органом виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави [12]. Ст. 3 вказаного законодавчого акту визначаються принципи діяльності Бюро економічної безпеки України, до яких віднесені такі, як: 1) верховенства права; 2) законності; 3) пріоритетності додержання прав, свобод і інтересів фізичних та юридичних осіб; 4) оперативності; 5) відкритості та прозорості діяльності Бюро економічної безпеки України для суспільства та громадського контролю, підзвітності і підконтрольності визначеним законом державним органам; 6) політичної нейтральності та позапартійності; 7) незалежності від інших, крім державних, інтересів; 8) персональної відповідальності кожного працівника; 9) справедливості; 10) неупередженості; 11) єдиноначальності у реалізації повноважень Бюро економічної безпеки України; 12) взаємодії з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями [12]. Адміністративно-правове регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України здійснюється і за допомогою інших закріплених у Законі Закон № 1150-IX норм. Зокрема, ст.ст. 4 (визначає основні завдання Бюро економічної безпеки України), 5 (встановлює

гарантії незалежності діяльності цього державного органу), 8 (закріплює перелік повноважень Бюро економічної безпеки України), 33 та 35 (забезпечення прозорості діяльності Бюро економічної безпеки України та контроль за його діяльністю) тощо.

Водночас необхідно зауважити, що адміністративно-правове регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України шляхом встановлення та закріплення адміністративно-правових норм не обмежується лише Законом Закон № 1150-IX. Нормативно-правова база, що містить правові засади діяльності Бюро економічної безпеки України, включає також окремі положення: 1) Конституції України; 2) кодифікованого законодавства (Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення); 3) законодавчих актів (Закони України «Про державну службу», «Про державну таємницю», «Про запобігання корупції», «Про очищення влади», «Про звернення громадян», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних» тощо); 4) підзаконних нормативно-правових актів (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001»); 5) міжнародно-правових документів, ратифікованих Верховною Радою України (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод).

У свою чергу важливо засоби адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України відрізнити від способів (або прийомів) його реалізації. Зазначимо, що способом правового

регулювання є прийом регламентації поведінки суб'єктів права шляхом надання їм прав та/або покладання на них обов'язків. Класичними способами правового регулювання є юридичний дозвіл, юридичне зобов'язання та юридична заборона [5, с. 98–99]. Так, юридичний дозвіл передбачає надання певних суб'єктивних прав або закріплення повноважень, якщо мова йде про державний орган. Повноваження Бюро економічної безпеки України законодавчо визначені у ст.ст. 8 та 9 Закону № 1150-ІХ, повноваження Директора Бюро економічної безпеки України у ст. 17, керівників територіальних управлінь та підрозділів центрального апарату Бюро економічної безпеки України у ст. 18, а також визначаються службові обов'язки працівників, посадових осіб, обмеження щодо призначення на посади працівників Бюро економічної безпеки України тощо. Окремо як спосіб адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України слід зазначити юридичні заборони, тобто встановлення юридичних обов'язків, недотримання яких тягне настання юридичної відповідальності. До прикладу ст. 38 Закону № 1150-ІХ містить засади відповідальності працівників Бюро економічної безпеки України.

Вище викладене дає підстави для з'ясування різниці між засобами та способами/або прийомами адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України. Засоби адміністративно-правового регулювання діяльності цього правоохоронного органу державної

влади втілюють регулятивну силу адміністративного права і основним з них є саме адміністративно-правові норми, що містяться у ряді нормативно-правових актів, регулюючих діяльність Бюро економічної безпеки України. Водночас, якщо мова йде про способи адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України, то вони врегульовують суспільні відносини, що виникають у результаті діяльності Бюро економічної безпеки України, шляхом надання прав/або повноважень, покладання обов'язків, встановлення відповідальності для учасників цих правовідносин (дозволи, зобов'язання, заборони).

Здійснене наукове пізнання в рамках обраної тематики дослідження шляхом вивчення наукових позицій та підходів до визначення сутності понять «правове регулювання» і «адміністративно-правове регулювання», а також врахування окремих особливостей правового статусу Бюро економічної безпеки України дозволяють сформулювати авторське бачення щодо розкриття змісту *адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України*. Під *адміністративно-правовим регулюванням діяльності Бюро економічної безпеки України* пропонується розуміти різновид правового регулювання, що є сукупністю адміністративно-правових засобів, способів/або прийомів (як загальних, так і спеціальних), за допомогою яких впорядковуються суспільні відносини, що виникають у результаті діяльності Бюро економічної безпеки України.

#### **Список використаних джерел**

1. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
2. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін. ; за ред. В. В. Копейчикова. Стер. вид. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 320 с.

3. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін. ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
4. Волинка К. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 240 с.
5. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
6. Куліш А. М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівників податкової міліції України : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07 / А. М. Куліш. Харків, 2003. 177 с.
7. Котенко О. А. Правове регулювання в контексті дії права та його основоположних принципів. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 199–202.
8. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / В. В. Галуцько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко, О. М. Єщук, І. М. Риженко, А. А. Іванищук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова ; за ред. проф. В. В. Галуцько. Херсон : Грінь Д. С., 2015. 272 с.
9. Павлов Д. М. Адміністративне право : Загальна частина : Конспект лекцій. Київ : МАУП, 2007. 136 с.
10. Серета В. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р.-В. В. Адміністративне право : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 520 с.
11. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. / Остапенко О. І., Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін. Вид. 2-е, доп. Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.
12. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 р. № 1150-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 23. Ст. 197.

**Максюта А. О. Зміст адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України**

Статтю присвячено розкриттю змісту адміністративно-правового регулювання Бюро економічної безпеки України, а саме формулюванню його визначення та встановленню основних засобів і способів реалізації. Вивчено деякі наукові позиції та підходи до визначення та розкриття сутності понять «правове регулювання» і «адміністративно-правове регулювання», а також з'ясовано різницю між ними. Шляхом вивчення наукових позицій та підходів до визначення сутності понять «правове регулювання» і «адміністративно-правове регулювання», а також врахування окремих особливостей правового статусу Бюро економічної безпеки України сформоване авторське бачення щодо розкриття змісту адміністративно-правового регулювання його діяльності. Запропоновано під адміністративно-правовим регулюванням діяльності Бюро економічної безпеки України розуміти різновид правового регулювання, що є сукупністю адміністративно-правових засобів, способів/або прийомів, за допомогою яких впорядковуються суспільні відносини, що виникають у результаті діяльності Бюро економічної безпеки України. Визначено засоби адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України, що більшою мірою втілюються через адміністративно-правові норми, які містять у багатьох нормативно-правових актах діючою законодавчої бази України. Встановлено способи адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України. З'ясовано різницю між засобами та способами адміністративно-правового регулювання діяльності Бюро економічної безпеки України, що полягає у наступному: засоби адміністративно-правового регулювання діяльності цього правоохоронного органу державної влади втілюють регулятивну силу адміністративного права; за допомогою способів адміністративно-правового регулювання врегульовуються суспільні відносини, що виникають у результаті діяльності Бюро економічної безпеки України, шляхом надання прав/або повноважень, покладання обов'язків, встановлення відповідальності для учасників цих правовідносин.

**Ключові слова:** правове регулювання, адміністративно-правове регулювання, Бюро економічної безпеки України, засоби, способи.

**Maksiuta A. Content of the administrative and legal regulation of the activity of the Economic Security Bureau of Ukraine**

The article is devoted to the disclosure of the content of the administrative and legal regulation of the Economic Security Bureau of Ukraine, namely the formulation of its definition and the establishment of the main means and methods of implementation. Some scientific positions and approaches to defining and revealing the essence of the concepts of “legal regulation” and “administrative-legal regulation” were studied, and the difference between them was clarified. By studying scientific positions and approaches to defining the essence of the concepts of “legal regulation” and “administrative-legal regulation”, as well as taking into account certain features of the legal status of the Economic Security Bureau of Ukraine, the author’s vision was formed regarding the disclosure of the content of administrative-legal regulation of its activities. It is suggested that the administrative-legal regulation of the activities of the Economic Security Bureau of Ukraine should be understood as a type of legal regulation, which is a set of administrative-legal means, methods/or techniques, with the help of which social relations arising as a result of the activities of the Economic Security Bureau of Ukraine are regulated. The means of administrative and legal regulation of the activity of the Economic Security Bureau of Ukraine are defined, which are implemented to a greater extent through administrative and legal norms, which are contained in many regulatory and legal acts of the current legislative framework of Ukraine. Methods of administrative and legal regulation of the activities of the Economic Security Bureau of Ukraine have been established. The difference between the means and methods of administrative-legal regulation of the activity of the Economic Security Bureau of Ukraine has been clarified, which is as follows: the means of administrative-legal regulation of the activity of this law-enforcement body of state power embody the regulatory power of administrative law; with the help of methods of administrative and legal regulation, social relations arising as a result of the activities of the Economic Security Bureau of Ukraine are regulated by granting rights and/or powers, assigning duties, establishing responsibilities for the participants of these legal relations.

**Key words:** legal regulation, administrative-legal regulation, Economic Security Bureau of Ukraine, means, methods.